

مجلد اول

ابو اسرئیل آدم علیہ السلام سے لے کر امام ابو اسرئیل اسماعیل بن عیسیٰ بن ابی اسرئیل
کی سیرت و ولادت تک تمام ایسا ہی نام کے تمام کتابت و تصانیف و کتب و کتب و کتب
قصہ قدیم اقام اور سابقہ اقصیٰ کا مستند کتاب. اگر ان سب کتب کو جمع کر لیا جائے
تو پچیس زبان اور صد ہزار سے زائد ہوگی

الوالدین اکرم علیہ السلام ۳ مجلہ شہوید علیہ السلام

تالیف: مولانا محمد عبد الرحمن صاحب
استاذ حدیث و تفسیر، ناظم مجلس علمیہ حیدرآباد دکن
کاشور

۱۹۰۱ء دار کتب و لاہور
فون ۱۲۲۵۳

ادارۃ اسلامیات

تَبَصُّرَةٌ وَذِكْرٌ لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ

ہدایت کے چراغ
جلد ۱
یعنی

سیرت انبیاء کرام علیہم السلام

ابو البشر سیدنا آدم علیہ السلام سے لے کر خاتم الانبیاء سیدنا محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم کی سیرت و دعوت تک تمام انبیاء کرام کے حالات و واقعات۔ قرآن کریم میں بیان کردہ قصص قدیم اقوام اور سابقہ امتوں کا مستند تذکرہ۔ قرآن و حدیث کے اوراق سے سلیس زبان اور عام فہم انداز میں

ابو البشر آدم علیہ السلام تا حضرتنا شمویل علیہ السلام

تألیف: مولانا محمد عبد الرحمن صاحب
استاذ حدیث و تفسیر، ناظم مجلس علمیہ حیدر آباد دکن
ناشر

۱۹۰۔ انارکلی لاہور

فون ۶۳۲۵۳

ادارۃ اسلامیات

طبع اول	۱	ربیع الاول ۱۳۱۱ھ
طبع دوم	۲	اکتوبر ۱۹۹۰ء
باہتمام	۳	اشرف برادران سلیم الرحمان
ناشر	۴	ادارہ اسلامیات، لاہور
مطبع	۵	عرفان افضل پرنٹنگ پریس، لاہور
قیمت	۶	

ملنے کے پتے

ادارہ اسلامیات ۱۹۰ انارکلی، لاہور
 دارالاشاعت، اردو بازار، کراچی
 ادارۃ المعارف - دارالعلوم کونگلی، کراچی
 مکتبہ دارالعلوم - دارالعلوم کونگلی، کراچی

A 8523

فہرست عناوین

صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر	عنوان
۲۶	فطرت کی حکمرانی	۱۳	پیش لفظ۔ قرآن حکیم اور لسان نبوت
"	توبہ کی سنت	۱۸	تذکرہ ابو البشر سیدنا آدم صلی اللہ علیہ السلام
۲۷	تذکرہ کا عبرتناک پہلو	"	تعارف
۲۸	تذکرہ ہابیل وقابیل	۲۱	قرآنی مضمون
"	(نسل انسانی کے بڑے بھائی)	۲۲	ابلیس کا مناظرہ
۲۹	انسان کا پہلا قتل	۲۳	قرآنی مضمون
۵۰	قرآنی مضمون	۲۴	درازی عمر کی درخواست
۵۱	نتائج و عبرت	"	قرآنی مضمون
"	مقتل ہابیل	۲۷	خلافت ارضی
"	دفن کا پاکیزہ طریقہ	۲۸	قرآنی مضمون
۵۲	قابیل کی حیثیت	"	اقرار و تسلیم
"	مقام عبرت	۲۹	قرآنی مضمون
۵۳	تذکرہ سیدنا ادریس علیہ السلام	۳۰	جنت کا قیام
"	اسم گرامی	۳۲	قرآنی مضمون
۵۴	قرآنی مضمون	۳۴	نتائج و عبرت
"	نتائج و عبرت	"	تاریخ پیدائش آدم و حوا
"	علم رمل کی ایجاد	۳۵	آدم و حوا
۵۶	سیدنا ادریس علیہ السلام کا مزید تعارف	۳۶	ایک شبہ اور اُس کا جواب
۵۷	کا حلیہ مبارک	"	ابلیس کی حقیقت
"	کی تعلیمات کا خلاصہ	۳۷	معیار خلافت
۵۸	اقوال حکمت	۳۸	معیار اسوہ اور عصمتِ انبیاء
۵۹	سیدنا ادریس علیہ السلام کی پیشین گوئی	۴۱	دو وضاحتیں
۶۰	تذکرہ اولیٰ الرسل سیدنا نوح علیہ السلام	۴۲	ابو البشر
"	اولیٰ الرسل	۴۳	فرشتوں کی حقیقت
۶۱	سلسلہ نسب	۴۴	جنات کا تعارف
"	سیدنا نوح علیہ السلام اور قرآن حکیم	۴۶	ایک مشتِ خاک

جلد اول	عنوان	صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر
۱۰۸	سیدنا ہود علیہ السلام اور قرآن حکیم	۶۳	سیدنا نوح علیہ السلام کی دعوت اور قوم کی فحاشی	۶۳
۱۰۹	قوم عاد	۶۴	قرآنی مضمون	۶۴
۱۱۰	سیدنا ہود علیہ السلام کی تبلیغ	۶۶	بے بسی اور فریاد	۶۶
۱۱۳	عذاب کی آمد	۶۷	قرآنی مضمون	۶۷
۱۱۴	قرآنی مضمون	۷۱	اپنے ہاتھوں تباہی	۷۱
۱۲۱	نتائج و عبرت	۷۲	قرآنی مضمون	۷۲
"	احقاف والے	"	آخری منزل	"
۱۲۲	بے حقیقت نام	۷۳	قرآنی مضمون	۷۳
۱۲۴	آخری مہلت	۷۴	سفینہ اور قوم کا استہزاء	۷۴
۱۲۵	ذہنی و فکری ارتداد، ایک شبہ کا ازالہ	۷۵	قرآنی مضمون	۷۵
۱۲۶	بادِ مصر	"	عذاب کی آمد اور ضروری ہدایات	"
۱۲۷	ایامِ نجات	۷۷	قرآنی مضمون	۷۷
۱۲۹	تلخی کا جواب شیریں کلامی	۷۹	انجامِ سفینہ	۷۹
"	قدیمی جرثومہ	۸۱	نتائج و عبرت	۸۱
۱۳۱	تذکرہ سیدنا صالح علیہ السلام	"	ایک قدیم بین الاقوامی گمراہی اور اسکا ازالہ	"
"	اور قومِ ثمود - اصحابُ الحجر	۹۳	قوم نوح کے معبود	۹۳
"	سیدنا صالح علیہ السلام اور قومِ ثمود	۹۴	سنت اللہ	۹۴
"	سلسلہ نسب	۹۵	دانشمندی یا بے دانشی؟	۹۵
۱۳۲	ثمود کی بستیاں	"	طوفان کی عالمگیری	"
"	ثمود کا زمانہ	۹۹	شبہ کا ازالہ	۹۹
۱۳۴	ثمود کا مذہب	۱۰۱	ایک اور شبہ کا ازالہ	۱۰۱
"	قوم کا انکار	۱۰۲	آزمائش	۱۰۲
۱۳۶	ناقتہ اللہ	۱۰۴	بری صحبت کا انجام	۱۰۴
۱۴۰	ہجرت	۱۰۵	شکر گزاری	۱۰۵
۱۴۱	قرآنی مضمون	۱۰۶	ایک اور قدیم جاہلی مرض	۱۰۶
۱۴۷	نتائج و عبرت	"	چند عبرتیں	"
"	قوم کی آزمائش اور ناقتہ اللہ	۱۰۸	تذکرہ سیدنا ہود علیہ السلام اور قوم عاد	۱۰۸
۱۴۹	ایک شبہ کا ازالہ	"	تعارف	"

صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر	عنوان
۲۰۱	نتائج و عبرت	۱۴۹	انسانی خود فریبی
"	انبیاء کرام کی الہائی کیفیت	۱۵۱	چند عبرتیں
۲۰۲	حیات بعد الموت کا ایک اور واقعہ	۱۵۲	ناپاک مردوں سے خطاب
۲۰۴	بنی قطورہ	۱۵۳	معجزات کی حقیقت
"	پہلی دعائے ابراہیمی کی وضاحت	۱۵۴	آثار عبرت
۲۰۸	دوسری دعائے ابراہیمی کی وضاحت	۱۵۸	ایک مشرک کا نظریہ
۲۰۹	تیسری دعائے ابراہیمی کی وضاحت	۱۶۱	جاہلیت اور اسلام کا طرز استدلال
۲۱۱	ثلث کذبات	"	نبی کی قوت اعتماد
۲۱۶	مشرک کے لئے دعائے مغفرت	۱۶۲	بگڑے تمدن کی علامت
۲۱۷	ایک شبہ کی وضاحت	۱۶۳	قانون مکافات
۲۱۹	آثار کائنات سے رب کائنات تک	۱۶۴	اطاعت گریزی کے اسباب
"	دو ٹوک بات	۱۶۵	ہر اقتدار سے بالاتر
۲۲۰	اندھی تقلید	۱۶۷	تذکرہ خلیل اللہ سیدنا ابراہیم علیہ السلام
۲۲۳	علم و یقین کی ایک علامت	"	اور نمرود
۲۲۴	اسلام کا حسن سلوک	"	سلسلہ نسب
"	مثل الأعلى	"	تعارف
۲۲۵	بڑوں کا بچپن	۱۶۹	سیدنا ابراہیم علیہ السلام اور قرآن حکیم
۲۲۷	تذکرہ ذبیح اللہ سیدنا اسماعیل علیہ السلام	۱۷۱	قوم ابراہیم
"	اور تعمیر کعبہ	"	قرآنی مضمون
"	ذکر ولادت	۱۷۲	باپ کو دعوت توحید
۲۲۸	سیدنا اسماعیل علیہ السلام اور قرآن حکیم	۱۷۳	قرآنی مضمون
۲۲۹	وادی غیر ذی زرع	۱۷۴	قوم کو دعوت توحید
۲۳۲	ذبح عظیم	۱۷۵	قرآنی مضمون
۲۳۸	قرآنی مضمون	۱۷۷	ستارہ پرستی یا خدا پرستی؟
۲۳۹	ذبیح اللہ	۱۷۹	قرآنی مضمون
۲۴۲	قرآنی مضمون	۱۸۰	بتوں کی بے بسی
۲۴۵	سیدنا اسماعیل علیہ السلام کی اولاد	۱۸۲	قرآنی مضمون
۲۴۶	اور قرآن حکیم	۱۸۶	بادشاہ وقت کو دعوت توحید
۲۴۷	کی وفات	۱۸۸	قرآنی مضمون
"	نتائج و عبرت	۱۸۹	یا ناس کوئی بددعا و سلاماً
"	 پہلا وہ گھر خدا کا	۱۹۰	قرآنی مضمون
"	تعمیر کعبہ	۱۹۲	ہجرت ابراہیمی
۲۵۵	تذکرہ سیدنا اسحق علیہ السلام	۱۹۴	ہجرت بجانب فلسطین
"	ولادت باسعادت	۱۹۵	ہجرت بجانب مصر
۲۵۷	قرآنی مضمون	۱۹۸	مشاہدہ حیات بعد الموت
۲۶۰	نتائج و عبرت	۲۰۰	قرآنی مضمون
"	سنت ابراہیمی		
"	سیدنا اسحق ثنائکاح		
۲۶۱	سیدنا اسحق کی اولاد		

صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر	عنوان
۲۹۲	آغاز قصہ اور نرا الا خواب	۱۵	تذکرہ سیدنا لوط علیہ السلام
۲۹۳	قرآنی مضمون		تعارف
۲۹۴	برادرانہ سازش		سودم
۲۹۵	قرآنی مضمون		تین قومی جرائم
۲۹۶	جھوٹا خون		دعوت و تبلیغ
۲۹۷	قرآنی مضمون		ملائکہ اللہ کی آمد
۲۹۸	دورِ غلامی		قرآنی مضمون
۲۹۹	قرآنی مضمون		ملائکہ اللہ اور سیدنا لوط علیہ السلام
۳۰۰	بازارِ مصر میں		قرآنی مضمون
۳۰۱	قرآنی مضمون		نتائج و عبرتیں
۳۰۲	سخت ترین آزمائش		قوم لوط کا وطن
۳۰۳	عظیم کامیابی		نرا لاگناہ
۳۰۴	حسن یوسفی کا آشکارا		لواطت کی شرعی سزا
۳۰۵	قرآنی مضمون		ایک ضروری تنبیہ
۳۰۶	قید خانے میں		پاکیزہ طریقہ اور شبہ کا جواب
۳۰۷	قرآنی مضمون		دواہم و ضاحیات
۳۰۸	خوابِ سلطانی		آیت اللہ
۳۰۹	مضمون قرآنی		تذکرہ سیدنا لوط علیہ السلام کا قرآنی درس
۳۱۰	در بارِ مصر میں		چند اعلیٰ اخلاقیات
۳۱۱	قرآنی مضمون		تذکرہ سیدنا یعقوب علیہ السلام
۳۱۲	در بارِ یوسفی اور بھائیوں کی آمد		تعارف
۳۱۳	قرآنی مضمون		سیدنا یعقوب علیہ السلام اور قرآن حکیم
۳۱۴	در بارِ یوسفی اور دوسرا داخلہ		بنی اسرائیل
۳۱۵	قرآنی مضمون		اولادِ یعقوب علیہ السلام اور قرآن حکیم
۳۱۶	در بارِ یوسفی اور چوتھا داخلہ		تذکرہ سیدنا یوسف علیہ السلام
۳۱۷	قرآنی مضمون		اور عزیزِ مصر
۳۱۸	در بارِ یوسفی اور تیسرا داخلہ		تعارف
۳۱۹	قرآنی مضمون		قرآن حکیم اور سیدنا یوسف علیہ السلام
۳۲۰	در بارِ یوسفی اور چوتھا داخلہ		حسن القصص
۳۲۱	در بارِ یوسفی اور چوتھا داخلہ		چند تمہیدی باتیں

صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر	عنوان
۲۹۲	نتائج و عبرت	۳۵۱	قصہ کا اختتام
"	عبرت ہی عبرت	۳۵۲	نتائج و عبرت
۳۹۶	معیار دیانت	"	پاک فطرت
"	سُنّت اللہ	"	استقامت کا اثر
۳۹۸	زمانے کا آثارِ چرھاؤ	۳۵۳	عزت نفس
"	دین بیزاری مرض	"	حقیقتِ صبر
۳۹۹	نئی روشنی نہیں۔ تاریک خیالی	۳۵۵	آخری بات
۴۰۰	سنگِ دل نہیں۔ رحمِ دل	۳۶۱	حقیقتِ خواب
۴۰۳	تذکرہ سیدنا موسیٰ و سیدنا ہارون علیہما السلام	۳۶۲	وَلَقَدْ هَمَمْتُ بِهِ وَهَمَّ بِهَا
"	اور قارون۔ فرعون۔ ہامان	۳۶۸	ایک عبرت
"	تعارف	"	ایک نصیحت
۴۰۵	حدیثِ الفتون	"	ایک مصیبت
۴۲۶	نقد و تبصرہ	۳۶۹	برادرِ دست
۴۲۸	جدیدِ سانچہ	۳۷۱	پُر معنی خاموشی
"	سیدنا موسیٰ و ہارون علیہما السلام	۳۷۲	انبیاء و رسل کی قوتِ ادراک
"	اور قرآنِ حکیم	۳۷۳	سجدہ کی حقیقت
۴۳۲	قرآنی مضمون	۳۷۷	ایک گہری حقیقت
۴۳۴	غیر ارادی قتل	۳۷۸	روحِ تذکرہ
۴۳۶	قرآنی مضمون	۳۸۱	تذکرہ سیدنا شعیب علیہ السلام
۴۳۷	ہجرت	"	اور اصحابِ الْأَیْمَةِ
"	بابِ مدین	"	تعارف
۴۳۹	شیخِ کبیر	"	قومِ شعیب
۴۴۱	قرآنی مضمون	۳۸۲	اہلِ مدین۔ اصحابِ الایکہ
۴۴۲	شیخِ کبیر اور دامادی رشتہ	۳۸۵	دعوت و تبلیغ
۴۴۳	قرآنی مضمون	۳۸۷	قرآنی مضمون
۴۴۴	تاجِ نبوت اور عطا کیے مجزہ	۳۹۱	آخری انجام
۴۴۶	قرآنی مضمون	۳۹۲	قرآنی مضمون
۴۴۹	شرفِ ہمکلامی	۳۹۳	دینِ پاک

عنوان	صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر
قرآنی مضمون	۴۵۰	وادی مقدس	۴۵۰
نزولِ تورات	۴۵۲	داخلہ مصر	۴۵۲
قرآنی مضمون	"	قرآنی مضمون	"
مصنوعی غذا	۴۵۷	فرعون اور دعوتِ حق	۴۵۷
قرآنی مضمون	۴۵۸	قرآنی مضمون	۴۵۸
خیانت اور ہلاکت	۴۶۲	ہامان	۴۶۲
قرآنی مضمون	۴۶۳	آغازِ مقابلہ	۴۶۳
رفعِ طور	۴۶۵	قرآنی مضمون	۴۶۵
قرآنی مضمون	۴۶۹	ظہورِ حق	۴۶۹
ارض مقدس	۴۷۱	قرآنی مضمون	۴۷۱
قرآنی مضمون	"	انتقامی کارروائی	"
ذبحِ بقرہ	۴۷۲	قرآنی مضمون	۴۷۲
قرآنی مضمون	۴۷۴	مردِ موسیٰ	۴۷۴
قارون	۴۷۶	قرآنی مضمون	۴۷۶
قرآنی مضمون	۴۷۸	مردِ موسیٰ اور انجامِ خیر	۴۷۸
بے وفا الزام تراش	۴۷۹	قرآنی مضمون	۴۷۹
قرآنی مضمون	۴۸۰	تسع آیات (نو معجزے)	۴۸۰
عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا	۴۸۴	قرآنی مضمون	۴۸۴
قرآنی مضمون	۴۸۸	تعاقب اور فلقِ بحر	۴۸۸
وفاتِ سیدنا موسیٰ علیہ السلام	۴۹۱	قرآنی مضمون	۴۹۱
ایک عمدہ تشریح	۴۹۴	عبرتِ ناک انجام	۴۹۴
رُتَبے جسے دُنیا میں خدا دیتا ہے۔	"	قرآنی مضمون	"
نتائجِ وعبر	۴۹۹	پہلا مطالبہ	۴۹۹
روحِ تذکرہ	"	دوسرا مطالبہ	"
حق کا اعجاز	۵۰۱	تیسرا مطالبہ	۵۰۱
صبر کی پونجی	۵۰۲	چوتھا مطالبہ	۵۰۲
اخلاقی کمزوری	۵۰۳	قرآنی مضمون	۵۰۳
عزم و ہمت کی موت	۵۰۵	کوہِ طور اور اعتکاف	۵۰۵

صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر	عنوان
۵۹۲	اکسیر حیات	۵۴۰	سمائل دانائی
"	تہذیب و شجاعت ؟	۵۴۲	ظلم کی اعانت
۵۹۵	تذکرہ سیدنا الیاس علیہ السلام	۵۴۳	بیادار لڑکیاں
"	تہذیب	۵۴۵	اسلامی تہذیب اور فقہی نزاکت
"	اسم گرامی اور سلسلہ نسب	۵۴۶	آخرت کی نعمتیں اور زحماتیں
۵۹۶	سیدنا الیاس علیہ السلام اور قرآن حکیم	"	ایک نادر تفسیر
۵۹۸	قرآنی مضمون	۵۴۷	فیصلہ کن بات
۵۹۹	نتائج و عبرت	۵۴۹	عظیم انقلاب اور دلیلِ راہ
"	ایک تفسیری نکتہ	۵۵۰	قبر کی زندگی
۶۰۱	حیات الیاس علیہ السلام	۵۵۱	جہنم کے رہنما
۶۰۳	تذکرہ سیدنا الیسع علیہ السلام	۵۵۳	حقیقت یا تاویل ؟
"	تعارف، بعثت	۵۵۵	حیاتِ خضر اور مسائلِ سہ گانہ
"	سیدنا الیسع علیہ السلام اور قرآن حکیم	۵۸۵	تذکرہ سیدنا یوشع بن نون علیہ السلام
۶۰۵	تذکرہ سیدنا شمویل علیہ السلام	۵۸۶	سلسلہ نسب اور تعارف
"	تہذیب	۵۸۷	ارض مقدس کی بازیابی
۶۰۶	نام و نسب	۵۸۸	ناسپاسی یا شکرگزاری
۶۰۷	طاہوت کی حکمرانی	۵۹۰	قرآنی مضمون
۶۰۸	قرآنی مضمون	"	نتائج و عبرت
۶۰۹	تابوتِ سکینہ	"	اعترافِ نعمت
۶۱۰	قرآنی مضمون	"	کفرانِ نعمت
"	جہاد مقدس	۵۹۱	تذکرہ سیدنا حزقیل علیہ السلام
۶۱۲	اور قتلِ جالوت	"	تہذیب
"	قرآنی مضمون	"	نام و نسب اور بعثت
۶۱۴	نتائج اور عبرت	۵۹۲	سیدنا حزقیل اور قرآن حکیم
"	مرکزیت	"	قرآنی مضمون
۶۱۵	جاہلی اعتقاد	۵۹۳	نتائج و عبرت
۶۱۶	روحِ کامرانی	"	حیات بعد الموت